

Josip Vrhovski, skladatelj, dirigent, pedagog (povodom obilježavanja 120. godišnjice rođenja)

Josip Vrhovski rođen je 20. veljače 1902. u selu Črečan u Međimurju. Nakon završene Državne realne gimnazije u Varaždinu, temelje glazbenog obrazovanja uglavnom je stjecao kao autodidakt te uz pomoć "lokalnih" glazbenika. Iako nije stekao svjedodžbu o službenom (formalnom) glazbenom obrazovanju, ipak je 1925., zahvaljujući upornosti, radu i svojim sposobnostima, uspio upisati "Kraljevsku muzičku akademiju u Zagrebu" (kompoziciju su mu predavali Blagoje Bersa i Franjo Dugan st., a dirigiranje Fran Lhotka). Godine 1933. u klasi prof. Berse diplomirao je kompoziciju, a 1937. položio ispit za prof. glazbe u srednjim školama. Glazbeno usavršavanje kasnije je nastavio u Salzburgu i Berlinu. (!)

Stilski, Vrhovski pripada skupini skladatelja novonacionalnog glazbenog smjera, za koji je bio predodređen mjestom rođenja (utjecaj međimurskog folklor), ali i prevladavajućim stilom u glazbenoj umjetnosti između dva svjetska rata u njegovim formativnim godinama (tzv. "Bersina škola", iz koje su proizašla imena poput R. Matza, Z. Grgoševića, I. Brkanovića i dr.).

Uobičajenu sudbinu skladateljske profesije, poznatu kroz čitavu povijest glazbe, ni Vrhovski nije uspio izbjeći – živio je od podučavanja, a ne skladanja. Predavao je tako u srednjim školama u Osijeku, Zagrebu, Varaždinu, Splitu... Uz pedagoški rad aktivno se bavio i dirigiranjem (vođenjem) nekoliko pjevačkih društava. Uz mnoge glazbeničke aktivnosti, osobitost životnog puta Vrhovskog bilo je i često mijenjanje sredina u kojima je živio i djelovao.

Posljednjih deset godina svog "službovanja" do umirovljenja proveo je u Karlovcu (1953. – 1963.). Raznolika i kvalitetna glazbenička aktivnost umnogome je obilježila kulturni, a poglavito glazbeni život našega grada. Kao ravnatelj Glazbene škole, ali i prof. teorijskih predmeta, zalagao se za stalno povećanje kvalitete nastave i promaknuće škole iz statusa niže (osnovne) u srednju (1958.), a osnovao je i školski zbor i orkestar. Godine 1962. u školi je osnovao i "Muzičku omladinu" (danas "Hrvatska glazbena mladež"). Vodio je i Pjevački zbor "Josip Kraš", a kraće i Muški pjevački zbor "Dr. Puba Drakulić". No, svakako je najznačajniji kao dirigent Gradskog simfonijskog orkestra (osnovan 1949.; imao je 30 – 36 članova različitog glazbenog obrazovanja). Uza sve teškoće u radu s orkestrom, kritike kojima je bio izložen i uz siromašan notni arhiv (samo 31 skladba!), Vrhovski je za svog desetogodišnjeg djelovanja uspio ostvariti niz vrlo kvalitetnih i zapaženih nastupa.

U Karlovačkom kazalištu težište je tada bilo na baletnim izvedbama zbog aktivnog djelovanja baletnog studija pod vodstvom baletne pedagoginje Otike Fišer ("Orašar" P. I. Čajkovskog izveden je čak 20 puta 1954. godine, "Coppelia" L. Delibesa 1956., a 1957. godine "Baletno veče" omladinskog baletnog studija).

Drugo značajno područje djelovanja Orkestra bilo je priređivanje simfonijskih koncerata. Sumnje i kritike na početku rada tijekom godina pretvarale su se u povjerenje, pohvale i naklonost javnosti spram Vrhovskoga. Vrhunac su dosegle 1959. nakon koncerta u čast 10. obljetnice osnivanja Orkestra.

Jedna od glavnih aktivnosti Josipa Vrhovskog u Karlovcu bilo je populariziranje glazbenog školovanja djelovanjem s ciljem povećanja broja učenika Glazbene škole, i to na dva načina: ispitivanjem muzikalnosti djece po osnovnim školama te pisanjem angažiranih članaka u kojima poziva roditelje da "odabranu" djecu upišu u glazbenu školu. Danas bismo to nazvali – medijskim marketingom!

U Zagrebu je u mirovini, uz intenzivan skladateljski rad, honorarno i privatno podučavao glazbenu teoriju, harmoniku i gitaru, a pisao je i pedagošku glazbenu literaturu.

Bio je član "Društva hrvatskih skladatelja", počasni član "Hrvatskoga glazbenog zavoda" i "Udruženja muzičkih pedagoga Hrvatske".

Skladbe Josipa Vrhovskog mogu se podijeliti u sljedeće kategorije: djela pedagoškog i prigodnog karaktera, obradbe raznih stupnjeva te izvorna umjetnička djela (njih sveukupno 416). Skladao

je gotovo sve glazbene vrste osim simfonije i koncerta. Više od polovice opusa čine zborna djela: 190 svjetovnih i 55 duhovnih. Zatim su tu i: solo popijevke (36), instrumentalne skladbe (63), vokalno-instrumentalna djela (20), scenska glazba (7), uključujući i jedinu operu "Jana", te zabavna glazba (18).

Josip Vrhovski autor je jedne od najpoznatijih skladbi posvećenih Karlovcu. "Pjesma (o) Karlovcu" na tekst Stjepana Sabljarića, koja postoji u tri različite verzije izvođačkih sastava: za muški oktet i bariton solo, za 4-glasni muški zbor i tenor i bariton solo te 4-glasni mješoviti zbor i tenor i bariton solo.

Pjesma Karlovcu (Karlovačka himna)
(nastala 1961. godine; glazbu skladao Josip Vrhovski; tekst napisao Stjepan Sabljarić;
prvi put izveo Karlovački oktet 1963. godine)

Nigdje ljepšeg kraja nema
od Karlovca grada mog
što ga rijeke vodom plave
čim se sunca zraci jave.

Ref.
Kraj Korane i Vinice,
Kupe, Dobre, Mrežnice,
gdje Korana Kupi sliva
tu Karlovac grad počiva.

Oj putniče družo mio
u mom kraju da l' si bio?
Čim se jutrom zora javi
da Karlovca gledaš čari.

Ref.
Kraj Korane i Vinice,
Kupe, Dobre, Mrežnice,
gdje Korana Kupi sliva
tu Karlovac grad počiva.

<https://www.youtube.com/watch?v=qfDnms9AFWI>

Preminuo je 19. travnja 1983. u Zagrebu.

Izvor teksta i fotografija:

Pintar, Marijana. Josip Vrhovski : skladatelj, dirigent, pedagog. Čakovec : Centar za kulturu Čakovec, 1997.

Glazbom kroz povijest Karlovca : fotomonografija. Karlovac : Glazbena škola. 1994.

Zanimljivost: Tomislav Fačini (1975.), šef dirigent Zbora HRT-a unuk je Josipa Vrhovskog. Široj publici poznat je iz gledanih HRT-ovih emisija "Maestro" i "Do posljednjeg zbora".

Povodom koncerta Gradskog simfonijskog orkestra

Koncert od 17. II. o. mj. ostati će svima nama, koji smo ga slušali u trajnoj i nezaboravnoj uspomeni. Nastupili su, naši poznati i renomirani mladi umjetnici, violinista T. Šestak čelista Svaglič, uz pratnju gradskog simfonijskog orkestra pod solidnim stručnim rukovodstvom prof. Josipa Vrhovskog.

Na programu su bila djela isključivo iz područja klasične muzike u širem smislu te riječi, djela glazbenog baroka i glazbene romantike i to: Koncert za gudače, violinu i cembalo u C-duru od Antonija Vivaldija, koji je u pomanjkanju cemballa, bio izveden bez tog instrumenta, zatim violinski koncert Johana Sebastijana Bacha u E-duru, orkestralna tema sa varijacijama Petra Iljića Čajkovskog u A-duru, i Overtura Christofa Wilibalda Glucka, njegovoj operi Ifigenija u Aulidi u Wagnerovoj instrumentaciji u c-molu.

T. Šestak i Ž. Švaglič još vrlo mladi reproduktivni muzičari, dokazali su da su u potpunosti svladali principe tehnike pojedinih instrumenata i da su tehničkom i umjetničkom pogledu u potpunosti zadovoljili zadacima u djelima onih majstora koja su izvađali. Čistoća tonova u najvišim položajima, fraziranje, vibrata, trilere i brzi kromatski tonovi, te mnoge druge tehničke zahtjeve koji se stavljaju u zadatak kod izvedbe gudačima-solistima, sve su to Šestak i Švaglič izveli rutinom vrijednom divljenja. Također je bilo savršeno njihovo glazbeno-empativno, unutarnje umjetničko poniranje u duh i smisao izvedenih skladbi. Obojica su muzičkom istančanošću i smislom za ozbiljno muziciranje izveli svoj muzički program, kako ritmički, melodički, i dinamički, tako i agogijski, uloživši naročito kod muzičke agogike svu pažnju za svoj prirodni muzički ukus i svoju prirodenu muzikalnost.

O muzičko-stvaralačkoj ličnosti profesora J. Vrhovskog ne treba govoriti, svi prijatelji muzike u našem gradu znaju što on za naš muzički život znači i vrijedi. Ne samo kao muzički pedagog i rukovodilac muzičke škole, već i kao dirigent predstavlja Vrhovski značajnu kulturno-stvaralačku ličnost. Najbolji primjer je činjenica, što je on odlučio da dirigira Vivaldijevim koncertom. To je djelo prvi puta izvedeno u našoj domovini upravo na ovom koncertu, a tek drugi puta su izvedeni Tema i varijacija od Čajkovskog. Prema tome je dirigent u postavi tih djela imao oslonca samo u vlastitim muzičkim znanjima i iskustvima, lišen svake tradicije i svakih prijašnjih uzora u izvedbi barem kod nas. I baš tu je on pokazao sve karakteristike muzičkog dirigenta, koji zna temeljito svoj posao i koji zna istaknuti značajna mjesta u orkestralnoj partituri, oživjeti individualni lik stvaraoca i opći historijski okvir vremena u kojem je kompozitor djelovao.

Šteta što ipak nije cembalo dionica u Vivaldijevom koncertu u pomanjkanju cemballa dana makar današnjem modernom klaviru, jer djelo nije moglo baš radi pomanjkanja te dionice doći do punog harmonijskog i zvučnog polifonog izraza.

Orkestar je predstavljao skladnu, idealnu i homogenu umjetničku cjelinu, punu zvučnu i muzičku u svakom pogledu dotjeranu. Osjećala se na kratke momente izvjesna neujednačenost u pratnji solista (Šestak), te neujednačenost limenih i drvenih glazbala, no to su tek bili kratki momenti. Ne treba gubiti iz vida da su članovi orkestra amateri, koji za muzičku umjetnost žrtvuju svoje slobodno vrijeme, pa prema tome manje griješke ne možemo i ne smijemo tako strogo ocjenjivati.

Pohvalno je da naše narodne vlasti daju punu podršku unapređivanju glazbenog amaterizma, koji ako se ozbiljno i savjesno gaji može dati isto tako vrijedne priloge muzičkoj kulturi kao i glazbeni profesionalizam, a za koji amaterizam imamo svjetle i neumrle primjere i u historiji glazbe. Marljivim studijem i vježbanjem bit će sigurno i ovi nedostaci u orkestru uklonjeni a zato daje garanciju visoko muzičko obrazovanje i kultura samoga dirigenta.

Glazbena javnost primila je koncert dugotrajnim i srdačnim aplauzom, što je bilo potpuno zasluženno. Naročito toplo bio je pozdravljen Šestak koji je dodao izvan programa "Sarabandu"

od J. S. Bacha. Željno očekujemo da mladi umjetnici nastupe ponovno u Karlovcu na reprizi koncerta za našu omladinu.

Drago PASSEK

Izvor teksta: Karlovački tjednik br. 9, 1958., str. 3

Jubilarni koncert Gradskog simfonijskog orkestra

Prije deset godina, nekako u isto vrijeme, zaključili smo i dali se na posao, da odluku izvedemo u djelo, koje danas imamo i čime se opravdano ponosimo.

Spoznaja o kulturnoj vrijednosti takvoj djela za našu sredinu učinilo je da su mnogobrojne zapreke na putu od želje do cilja savladane uporno i odlučno, pa smo već 16. V. 1949. godine, slušali prvi koncert s djelima Hajdna, Mocarta i Hendla. Sastavljen mahom od glazbenih amatera, Gradski simfonijski orkestar unatoč i drugim prirodnim poteškoćama pokazivao je stalni sukcesivni napredak i na kraju deset godišnjeg rada i postojanja izvedbom jubilarnog koncerta, on je formirao jasnu spoznaju u nama, da je kulturno tijelo, kojega treba svestrano pomagati i njegovati. Što on predstavlja za našu sredinu, bilo je dovoljno prilika da se kroz prošlih deset godina spozna i utvrdi. Usput spomenimo samo to, da je danas nezamisliva bilo koja kulturna priredba višeg nivoa bez njegove suradnje, što i samom gradu daje odgovarajuću fizionomiju. Na izmaku svojeg decenija, imamo pred sobom bilansu njegovog umjetničkog rada, u kojoj vidimo 54 izvedena glazbena djela raznih stilova od kojih je samo u 1958. godini bilo deset nastupa. S pulta njegovih članova slušali smo četiri simfonije, tri klavirska koncerta, osam uvertira, razne plesove, suite i ostale orkestralne kompozicije, te 14 orkestralno vokalnih kompozicija.

Pod dirigentskom palicom Franjo Puttar, Petar Turkulin, Teodor Romanić, Franjo Stokinger i sadašnjeg dirigenta Josipa Vrhovskog pratio je instrumentalne soliste M. Lorković, Mariju Gvozdić, Darka Lukića i domaće soliste Pavicu Mravunac, Edu Benić, Željka Švrabića i Tomislava Šestaka. Posljednjih šest godina čini posebno razdoblje u životu njegovog rada, kada pokazuje očiti napredak u savladavanju i tumačenju glazbene partiture, što je u prvom redu rezultat solidnog i upornog rada njegovog dirigenta Josipa Vrhovskog. I kada bismo danas htjeli kritički se osvrnuti na kvalitet izvedbe jubilarnog koncerta u povodu deset-godišnjice njegovog postojanja, onda je neodložno potrebno imati pred sobom sve elemente koji su činili njegov sastavni pun raznih prilika i neprilika. Organski uvjetovan našim mogućnostima, on je na jubilarnom koncertu prikazao sasvim solidne izvedbe, a napose violinskog koncerta L. van Beethovena što predstavlja i najbolje ostvarenje Gradskog simfonijskog orkestra.

Mi smo imali pred sobom jedan disciplinirani muzički kolektiv, koji je s jubilarnim koncertom, na dan 23. II. 1959. godine, postavio nam i nove zadatke u smislu njegovog daljnjeg razvoja. U perspektivi treba nastojati upornošću njegovog rađanja, da se u njegovoj sredini stvori jedno profesionalno jezgro, koje će činiti stup daljnjeg okupljanja muzičkih amatera i uz korisnu suradnju učenika Muzičke škole činiti sposoban kolektiv za izvedbu glazbenih partitura, o kojima sada samo razmišljamo u potaji.

Njegova razvojna perspektiva nalazila se u rukama dobrog organizatora i umjetnika Josipa Vrhovskog, a ostalim faktorima ostaje u dužnosti da ga na njegovom poslu svestrano pomognu, jer je Gradski simfonijski orkestar opći interes i nedvojbeno kulturna potreba našeg grada.

Zvonimir Belavić

Izvor teksta: Karlovački tjednik br. 10, 1959., str. 4